

Balázs Géza

Hazaszótár

Mindenkinek van egy saját, fejben tartott szótára, melynek lapjain anya és apa, a testvérek, a rokonok, a szerelmek, a gyerekek, a szülőhely, a szülő- és anyaföld, az anyanyelv, az első szavak, iskolák, alkotások szerepelnek, s melyek értelemszerűen összekapcsolnak bennünket életünk leginkább meghatározó személyeivel, közösségeivel, megtartó hagyományával. Ez akkor is így van, ha nem tudatosul bennünk. Az író szerint a hazaszótár: szövegfűzér, bűvópatakszerűen vissza-visszatérő motívumokkal, idézetekkel, amelyek kapaszkodónak bizonyulnak nehéz pillanatokban, gondolatszegény időszakokban. A kifejezés Demeter Szilárd 2023-ban megjelent esszékötetének címéből származik: *A valahol szabadsága: rendhagyó hazaszótár*. Mindenkinek fontos őriznie és gondoznia kertjét, nyelvét, hazaszótárát.

Fényképek, levelek, utazások, beszélgetések hívják elő emlékeinket: tanítások, beszélgetések foszlányait, irodalmi, nyelvi szövegszöveteket; népdalokat, nótákat.

Mindenkit megérint a szülőföld neve. „Ez a város születésem helye, / Mintha dajkám dalával vón tele”, visszhangzik bennünk Petőfi Sándor sora. S a szülőföld kapcsán a régi barátok: „Hol vagytok, ti régi játszótársak? / Közületek csak egyet is lássak! / Foglajtatok helyet itt mellettem, / Hadd felejtsem el, hogy férfi lettem, / Hogy vállamon huszonöt év van már...”

(Petőfi: *Szülőföldemen*) Hasonló életérzést fogalmaz meg az Omega *Régi csibészek* című dala (szövegíró: Adamis Anna és Presser Gábor): „Régi csibészek, nem ismernek engem meg / nézik, mit nézek, aztán tovább mennek”.

A szülőföld elhagyásának fájdalma minden alkalommal felötlik bennem, ha Kemenesalján járok, Celldömölk táján, a Ság-hegy környékén: „Messze setétedik már a Ság teteje, / Ezentúl elrejt a Bakony erdeje, / Szülőföldem, képedet: / Megállok még egyszer, s reád visszánézek. / Ti kékellő halmok! gyönyörű vidékek! / Vegyétek bús könnyemet.” (Berzsenyi Dániel: *Bucsuzás Kemenes-aljától*) Az elveszett haza Tompa Mihály *A gólyához* című megrendítő versében jelenik meg: „Csak vissza, vissza! dél szigetje vár; / Te boldogabb vagy, mint mi, jó madár. / Neked két hazát adott végzeted, / Nekünk csak egy – volt! az is elveszett!” Együttérzek azokkal, akiknek el kellett hagyniuk a hazájukat. Márai Sándor soha nem tért vissza az emigrációból, a hely, az emlékek, az anyanyelv elvesztésének fájdalma szólal meg *Halotti beszédében*: „Emlékeink szétesnek, mint a régi szövetek. / Össze tudod még rakni a Margitszigetet?... / Nyelvünk is foszlik, szakadoz, és a drága szavak / Elporlanak, elszáradnak a szájpadat alatt.” Fájdalommal teli szívvel néz szét Magyarországon az erdélyi költő: „Erdélyi volnék, malomkő van / nyakamban, úszni így tanultam, / s

világtengereken vérem átráng / véled,
te tutaj-Magyarország.” (Farkas Árpád:
Magyarország)

Szívünkben élnek a folyóink.
„Mintha szivemből folyt volna tova,
/ zavaros, bölcs és nagy volt a Duna.”
(József Attila: *A Dunánál*); a Tisza:
„Hálót fon az est, a nagy, barna pók,
/ Nem mozdulnak a tiszai hajók.”
(Juhász Gyula: *Tiszai csönd*) A magyar
folyók szinte teljes hálózata: „Az Ér
nagy, álmos, furcsa árok, / Pocsolyás
víz, sás, káka lakják. / De Kraszna,
Szamos, Tisza, Duna / Oceánig hord-
ják a habját.” (Ady Endre: *Az Értől
az Oceánig*) Ne maradjon ki a ma-
gyar tenger, azaz a Balaton sem: „A

Balaton / hintáz velem / két menny
között / ring életem.” (Weöres Sándor:
Balaton)

„Ki gépen száll fölébe, annak tér-
kép e táj, / s nem tudja, hol lakott itt
Vörösmarty Mihály” – így Radnóti
Miklós. (*Nem tudhatom...*) Erre rí-
mel Veres Péter: „Nekem csak térkép a
nagyvilág, / talán sohase látom Párizst,
Rómát... / Én nem mehetek el innen
sehova-sehova... / Azt mondta egyszer
valaki, úgy mondják, egy görög bölcs:
„adj egy szilárd pontot és kifordítom
sarkaiból a világot.” / Én megtaláltam
azt a pontot, legalábbis önmagam szá-
mára.” (Veres Péter: *Én nem mehetek
el innen*)